Από το Συναξάρι - Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, Αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, ο θαυματουργός, ο Κήρυξ της Χάριτος και του Φωτός

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 14 Νοεμβρίου, 2022

Ο άγιος πατήρ ημών Γρηγόριος, αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, ο Παλαμάς και θαυματουργός [1], γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη, το 1296. Οι γονείς του, αριστοκράτες που είχαν μετοικήσει από τη Μικρά Ασία μπροστά στον κίνδυνο της εισβολής των Τούρκων, ανήκαν στην αυλή του ευσεβούς αυτοκράτορα Ανδρόνικου Β΄ Παλαιολόγου (1282-1328). Παρά το υψηλό του αξίωμα, ο πατέρας του Κωνσταντίνος ήταν άνθρωπος αφοσιωμένος στον Θεό και την προσευχή, και του συνέβη κάποτε, την ώρα που βρισκόταν στη Σύγκλητο, να μην ακούσει τον αυτοκράτορα που του απηύθυνε τον λόγο· τόσο πολύ βυθισμένος ήταν στην προσευχή! Εκοιμήθη όταν ο Γρηγόριος ήταν ακόμη νέος, αφού ενεδύθη το μοναχικό Σχήμα. Η γυναίκα του, Καλλονή, επιθυμούσε επίσης να γίνει μοναχή, αλλά περίμενε να εξασφαλίσει τη μόρφωση των επτά παιδιών της. Εμπιστεύθηκε το μεγαλύτερο, τον Γρηγόριο, στους καλύτερους δασκάλους των θύραθεν επιστημών και εκείνος σε μερικά χρόνια απέκτησε τέλεια γνώση της φιλοσοφικής σκέψεως· σε βαθμό, μάλιστα, που ο δάσκαλός του νόμιζε ότι άκουγε τον ίδιο τον Αριστοτέλη! Παρά τις διανοητικές του επιτυχίες, ο νέος αυτός δεν είχε στραμμένο το ενδιαφέρον του παρά στα πράγματα του Θεού. Σύχναζε στους ονομαστούς μοναχούς της Βασιλεύουσας και έκαμε πνευματικό του πατέρα τον Θεόληπτο Φιλαδελφείας [2], ο οποίος τον εισήγαγε στην ιερά νήψη και τη νοερά προσευχή.

Περί το 1316, ο Γρηγόριος έλαβε την απόφαση να εγκαταλείψει τη ματαιότητα του κόσμου και πήρε μαζί του στον μοναχικό βίο τη μητέρα του, δύο αδελφές, δύο αδελφούς και πλήθος υπηρετών του. Πηγαίνοντας πεζή στο Άγιον Όρος, ο Γρηγόριος και οι δύο αδελφοί του εγκαταστάθηκαν στα περίχωρα της Μονής Βατοπαιδίου, υπό την καθοδήγηση του τότε περιβόητου Γέροντος Νικοδήμου που είχε έλθει από το όρος το λεγόμενο «του Αυξεντίου», στη Νικομήδεια.

Γυμνασμένος παιδιόθεν να βάζει σε πράξη θεμελιώδεις αρετές όπως η υπακοή, η ταπεινοφροσύνη, η πραότητα, η νηστεία, η αγρυπνία και οι διάφορες σκληραγωγίες που επιτρέπουν την καθυπόταξη της σαρκός στο πνεύμα, ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, παρά το νεαρό της ηλικίας του, έκανε γρήγορες προόδους στην άσκηση της προσευχής. Νυχθημερόν απευθυνόταν ακατάπαυστα προς τον Θεό με

καρδιοστάλακτους λυγμούς που διέκοπταν την ησυχία των μακάριων νυκτών του, λέγοντας με ιερό πόθο: **«Φώτισόν μου το σκότος! Φώτισόν μου το σκότος!»**. Μετά από λίγο καιρό, η Κυρία Θεοτόκος, προς την οποία προσέφευγε με πίστη ήδη από τη νεότητά του, του έστειλε τον άγιο Ιωάννη τον Θεολόγο για να του υποσχεθεί την προστασία και την εύνοιά της στη ζωή αυτή αλλά και την άλλη, την αιώνια και άληκτη εν Χριστώ.

Τρία χρόνια μόλις αργότερα, ο πρόωρος θάνατος του αδελφού του Θεοδοσίου, τον οποίο σύντομα ακολούθησε εκείνος του Γέροντος Νικοδήμου, ώθησε τον Γρηγόριο και τον άλλο αδελφό του, Μακάριο, να μπουν στη Μονή της Μεγίστης Λαύρας. Ορίσθηκε εκεί ψάλτης και γέννησε τον θαυμασμό των συμμοναστών του με τον ζήλο του στην άσκηση όλων των ευαγγελικών αρετών. Ο βίος του ήταν τόσο αυστηρός που έμοιαζε σαν να ήταν άσαρκος: μπορούσε έτσι να μένει τρεις μήνες δίχως ύπνο! Παρ’ ότι τέλειος στην κοινοβιακή πολιτεία, η ψυχή του ωστόσο ποθούσε το μέλι της ησυχίας. Για τον λόγο αυτό αποσύρθηκε μετά από τρία χρόνια στη Σκήτη την ονομαζόμενη «Γλωσσία» (σημ. «Προβάτα»), υπό την καθοδήγηση ενός περιβόητου μοναχού, του Γρηγορίου από το Βυζάντιο [6 Απρ.] [3]. Από την κάθαρση των παθών, μπόρεσε έτσι να υψωθεί με την προσευχή προς τη θεωρία των μυστηρίων της κτίσεως. Χάρη στη μόνωση και την ησυχία, ο Γρηγόριος κρατούσε διαρκώς προσηλωμένη τη διάνοιά του στα βάθη της καρδιάς του για να επικαλείται εκεί τον Κύριο Ιησού με κατάνυξη, έτσι ώστε γινόταν όλος προσευχή και δάκρυα γλυκά κυλούσαν από τα μάτια του, σάμπως από δύο αέναες βρύσες.

Οι αδιάκοπες όμως επιδρομές των Τούρκων πειρατών ανάγκασαν σύντομα τον Γρηγόριο με τη συνοδεία του να εγκαταλείψουν τον τόπο. Με δώδεκα μοναχούς, ο άγιος αποφάσισε να πάει να προσκυνήσει τους Αγίους Τόπους και να βρει καταφύγιο στο όρος Σινά, αλλά εμποδίστηκε στο σχέδιό του αυτό και έμεινε για λίγο στη Θεσσαλονίκη, όπου συμμετείχε στις δραστηριότητες ενός πνευματικού κύκλου, εμπνευστής του οποίου ήταν ο μελλοντικός πατριάρχης Ισίδωρος [4] που προσπαθούσε να διαδώσει ευρύτερα την πρακτική της νοεράς προσευχής στους πιστούς, δίνοντάς τους την ευκαιρία να επωφεληθούν από την εμπειρία των μοναχών. Το 1326 χειροτονήθηκε πρεσβύτερος, αφού έλαβε σε μια οπτασία τη διαβεβαίωση ότι η χειροτονία του ήταν όντως θέλημα Θεού. Αναχώρησε κατόπιν για την περιοχή της Βέροιας και συνέστησε Σκήτη σε τόπο ήδη ηγιασμένο από τον όσιο Αντώνιο τον Νέο [17 Ιαν.], όπου για πέντε χρόνια επιδόθηκε σε μία πιο αυστηρή ακόμη άσκηση: έμενε έγκλειστος τις πέντε ημέρες της εβδομάδας νηστεύοντας, αγρυπνώντας και προσευχόμενος λουσμένος στα δάκρυα, και εμφανιζόταν μόνον το Σάββατο και την Κυριακή για να τελέσει τη θεία Λειτουργία, να συμμετάσχει σ’ ένα αδελφικό γεύμα και να συζητήσει για κάποια πνευματικά θέματα με τους συνασκητές του. Συνέχισε έτσι να αναβιβάζει τον νου του στη θεωρία και να έρχεται

σε άμεση κοινωνία με τον Θεό μέσα στην καρδιά του.

Όταν εκοιμήθη η μητέρα του, μετέβη στην Κωνσταντινούπολη και έφερε από εκεί τις αδελφές του, τις οποίες και εγκατέστησε σε ένα ασκητήριο πλησίον του δικού του. Δεν μπόρεσε ωστόσο να βρει ανάπαυση για πολύ χρόνο, διότι η περιοχή ερημωνόταν τακτικά από τις επιδρομές των Αλβανών. Πήρε την απόφαση να επιστρέψει στον Άθω και εγκαταστάθηκε στο κελλί του Αγίου Σάββα, πιο πάνω από τη Μεγίστη Λαύρα. Η νέα αυτή διαμονή ήταν γι’ αυτόν ευκαιρία να απομονωθεί περισσότερο από τους ανθρώπους για να συνομιλεί απερίσπαστα με τον Θεό. Μονάχα σε εξαιρετικές περιπτώσεις πήγαινε στο μοναστήρι και με τους σπάνιους επισκέπτες του επικοινωνούσε μόνον την Κυριακή και τις εορτές. Με τον τρόπο αυτό, από την εξωτερική ακόμη θεωρία, ο Γρηγόριος έφθασε στη θεοπτία μέσα στο φως του Αγίου Πνεύματος και στην επαγγελθείσα, από τον Χριστό προς τους τέλειους μαθητές Του, μυστική και άφραστη θέωση. Μια μέρα είδε σ’ ένα όνειρο ότι κρατούσε στα χέρια του ένα αγγείο γεμάτο γάλα· αυτό άρχισε να αναβλύζει σαν πηγή και ξεχείλισε με δύναμη παντού· και, καθώς χυνόταν, μεταβλήθηκε αίφνης σε κρασί που γέμισε τα χέρια του, τα ενδύματά του και τον γύρω χώρο με θεϊκή ευωδία. Ήταν ένα θεόσταλτο σημάδι που τον πληροφορούσε ότι είχε φθάσει πια ο καιρός να διδάξει στους αδελφούς του τα μυστήρια που του είχε αποκαλύψει ο Θεός. Συνέταξε τότε μερικές ασκητικές πραγματείες και το 1335 ορίσθηκε ηγούμενος της Μονής Εσφιγμένου. Ο ζήλος του όμως και οι απαιτήσεις του δεν κατανοήθηκαν από τους διακόσιους μοναχούς που ζούσαν με πνευματική ρηχότητα εκεί· έτσι, μετά από ένα χρόνο επέστρεψε στο ερημητήριό του.

Την εποχή αυτή, ένας μοναχός καταγόμενος από την Καλαβρία, ο Βαρλαάμ, απέκτησε λαμπρή φήμη στους λόγιους κύκλους της πρωτεύουσας, χάριν της ικανότητάς του στις αφηρημένες, θεωρητικές εικοτολογίες. Αρεσκόταν ιδιαιτέρως στον σχολιασμό των συγγραμμάτων του αγίου Διονυσίου του Αρεοπαγίτου [3 Οκτ.], έδινε όμως σε αυτά μια φιλοσοφική ερμηνεία, καθιστώντας τη γνώση του Θεού αντικείμενο όχι εμπειρίας, αλλά ψυχρών συλλογισμών. Έχοντας κάνει τη γνωριμία κάποιων απλών μοναχών, ο εκλεπτυσμένος αυτός ουμανιστής είχε σκανδαλισθεί από τις μεθόδους προσευχής τους και από τη θέση που παραχωρούσαν στο αισθητό στοιχείο εντός της πνευματικής ζωής. Βρήκε την ευκαιρία αυτή για να διαβάλει τους μοναχούς και να τους κατηγορήσει για αίρεση (1337).

Μπροστά στις κατηγορίες του νοησιαρχικού μοναχού Βαρλαάμ από την Καλαβρία, οι ησυχαστές απευθύνθηκαν τότε (1337) στον Γρηγόριο, ο οποίος έγραψε πολλές αντιρρητικές πραγματείες, στις οποίες απαντούσε στις χονδροειδείς πλάνες του Βαρλαάμ τοποθετώντας τη μοναχική πνευματικότητα σε μία ευρεία δογματική

σύνθεση και σε μία εσωτερική θαυμαστή ζωή την οποία αδυνατεί παντελώς ο αφώτιστος κόσμος να κατανοήσει και να εκτιμήσει συνάμα. Κατέδειχνε ο άγιος Πατέρας ότι η άσκηση και η προσευχή είναι η απόληξη ολόκληρου του μυστηρίου της Σωτηρίας και αποτελούν το μέσον που διαθέτει, κατά το μέτρο των δυνάμεων και των εφέσεών του, ο κάθε πιστός για να κάνει να ανθίσει μέσα του η Χάρη που του έχει χορηγηθεί κατά το άγιο Βάπτισμα. Υπερασπιζόταν εξάλλου το βάσιμο των μεθόδων που χρησιμοποιούν οι ησυχαστές για να προσηλώσουν τον νου μέσα στην καρδιά, διότι μετά από την Ενανθρώπηση του Χριστού, οφείλουμε να αναζητούμε τη Χάρη του Πνεύματος στα σώματά μας, τα καθαγιασμένα από τα άχραντα Μυστήρια και εγκεντρισμένα διά της θείας Ευχαριστίας στο Σώμα του Χριστού. Η Χάρη αυτή είναι η ίδια η Δόξα του Θεού που, αναβλύζοντας από το σώμα του Χριστού την ημέρα της Μεταμορφώσεως θάμβωσε τους μαθητές (Ματθ. 17), και η οποία, απαστράπτοντας τώρα μέσα στην καθαρισμένη από τα πάθη καρδιά, μας ενώνει πραγματικά με τον Θεό, μας φωτίζει, μας θεώνει ως ακατάλυτος αρραβώνας της άφθαρτης δόξας που θα λάμψει στα σώματα των αγίων μετά την Ανάσταση των πάντων.

Βεβαιώνοντας έτσι την πραγματικότητα της θεώσεως, ο άγιος Γρηγόριος δεν αρνιόταν ότι ο Θεός είναι απολύτως υπερβατικός και απερινόητος στην ουσία Του. Ακολουθώντας τους παλαιούς Πατέρες, αλλά με σαφέστερο τρόπο, διακρίνει στον Θεό την κατά πάντα αμέθεκτη ουσία και τις αιώνιες, δημιουργικές και προνοιακές ενέργειες, διά των οποίων ο Κύριος κάνει τα κτιστά όντα να μετέχουν αληθινά στο είναι Του, στην ενότητα της θείας φύσεως.

Για τον άγιο Γρηγόριο, λοιπόν, ο Θεός δεν είναι η αφηρημένη και ασαφής έννοια των φιλοσόφων, αλλά είναι Αγάπη, Πρόσωπο ζων και «Πυρ καταναλίσκων», όπως διδάσκει η Γραφή (Εβρ. 12, 29), που κάνει τα πάντα για να μας θεώσει. Οι λαμπρές απαντήσεις του αγίου Ιεράρχου, αφού αναγνωρίστηκαν πρώτα από τους ηγέτες της Αθωνικής Πολιτείας στον «Αγιορειτικό Τόμο» (1340), που είχε συνταχθεί από τον Γρηγόριο, υιοθετήθηκαν στη συνέχεια από την Εκκλησία, η οποία καταδίκασε τον Βαρλαάμ –και μαζί του τον φιλοσοφικό ουμανισμό που έμελλε σύντομα να πλοηγήσει την ευρωπαϊκή αναγέννηση– σε δύο Συνόδους που συγκαλέσθηκαν στην Αγία Σοφία το 1341.

Ο Βαρλαάμ καταδικασμένος κατέφυγε στην Ιταλία, η διαμάχη όμως δεν είχε κλείσει. Ο Γρηγόριος, που για να συντάξει τις πραγματείες του είχε ζήσει για κάποιο χρονικό διάστημα έγκλειστος σε ένα σπίτι στη Θεσσαλονίκη, δεν πρόφθασε να επιστρέψει στο ασκητήριό του στο Άγιον Όρος, και ένας από τους παλαιούς φίλους του, ο Ακίνδυνος, υιοθετώντας την ουσία των σκολιών και αδόκιμων επιχειρημάτων του Καλαβρού, κατηγόρησε τον Γρηγόριο ότι εισήγαγε νεωτερισμούς με τη διάκριση θείας ουσίας και ενέργειας. Διαιτητής καταρχήν μεταξύ Βαρλαάμ και Γρηγορίου, ο Ακίνδυνος, ήταν ένας από τους συντηρητικούς και αβαθείς τυπολάτρες που

αρκούνταν να επαναλαμβάνουν απλές διατυπώσεις για να καταδικάσουν τους ουμανιστές, δίχως να αναζητήσουν να διεισδύσουν στο πνεύμα της ιεράς Παραδόσεως. Τότε ξέσπασε ένας τρομερός εμφύλιος πόλεμος (1341-1347), που οφειλόταν στην αντιζηλία ανάμεσα στον μέγα δούκα Αλέξιο Απόκαυκο και τον φιλόδοξο Ιωάννη Καντακουζηνό, φίλο του Παλαμά. Ο πατριάρχης Ιωάννης Καλέκας πήρε το μέρος του Απόκαυκου και διαμέσου του Ακίνδυνου κίνησε δίκη κατά του Γρηγορίου, η έκβαση της οποίας ήταν να αφορισθεί ο άγιος και να καταδικασθεί σε φυλάκιση. Κατά τα τέσσερα έτη του πικρού εγκλεισμού του, ο Γρηγόριος δεν χαλάρωσε τη δραστηριότητά του: διατήρησε εκτεταμένη αλληλογραφία και συνέταξε σημαντική πραγματεία εναντίον του Ακίνδυνου. Κατά το 1346, καθώς ο Καντακουζηνός άρχισε να υπερισχύει, η Άννα Παλαιολογίνα της Σερβίας (1365) που ασκούσε την αντιβασιλεία, ανέλαβε την υπεράσπιση του Γρηγορίου και καθαίρεσε τον πατριάρχη, την παραμονή κιόλας της θριαμβευτικής εισόδου του Καντακουζηνού στη Βασιλεύουσα. Ο Καντακουζηνός όρισε τον Ισίδωρο πατριάρχη (1347-1350) και συνεκάλεσε νέα Σύνοδο για να δικαιώσει τους ησυχαστές (8 Φεβρουαρίου 1347). Η διένεξη, ωστόσο, δεν έλαβε οριστικό τέλος παρά το 1351, με τη σύγκλιση μιας τρίτης Συνόδου η οποία έκρινε και καταδίκασε τον ουμανιστή Νικηφόρο Γρηγορά. Στον «Συνοδικό Τόμο» το δόγμα του Γρηγορίου για τις άκτιστες ενέργειες και τη θεία Χάρη αναγνωρίσθηκε ως κανόνας πίστεως για την Ορθόδοξη Εκκλησία.

Ο Ισίδωρος προχώρησε στη χειροτονία μιας σειράς νέων επισκόπων και εμπιστεύθηκε στον Γρηγόριο τον θρόνο της Θεσσαλονίκης (Μάρτιος 1347). Καθώς όμως η πόλη βρισκόταν στα χέρια των Ζηλωτών, αντιπάλων του Καντακουζηνού, ο νέος μητροπολίτης δεν μπόρεσε να εγκατασταθεί στην έδρα του. Βρίσκοντας καταφύγιο στη Λήμνο για λίγο καιρό, όπου επέδειξε ηρωική αφοσίωση κατά τη διάρκεια μιας επιδημίας, ο Γρηγόριος μπόρεσε τελικά να επιστρέψει στην πόλη, ανευφημούμενος ως εικόνα του τροπαιούχου Χριστού με πασχάλιους ύμνους. Στις πολυάριθμες ποιμαντικές του δραστηριότητες έδωσε την ευκαιρία στους πιστούς να επωφεληθούν από τα άφθονα χαρίσματα που απέκτησε στη γεμάτη αμετεώριστη και καθαρή προσευχή ερημία του. Άφησε να λάμψει στην πόλη το φως που φώτιζε την καρδιά του και μοίρασε αφειδώς τις θεόπνευστες διδαχές του, επιμένοντας στον στενό δεσμό που πρέπει να ενώνει την προσευχή και τη μυστηριακή ζωή στον βίο του κάθε χριστιανού. Με τη δύναμη του Χριστού, έκανε επίσης πλήθος θαυμάτων και θεράπευσε πολλούς.

Κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού προς την Κωνσταντινούπολη, έπεσε στα χέρια των Τούρκων και κρατήθηκε αιχμάλωτος στη Μικρά Ασία ένα χρόνο. Η σχετική ελευθερία που διέθετε και η ευρύτητα του πνεύματός του, του επέτρεψαν να κάνει τότε φιλικές θεολογικές συζητήσεις με μουσουλμάνους θεολόγους και με τον γιο του εμίρη Ορχάν (1354-1355). Απελευθερώθηκε χάρη σε λύτρα που ήρθαν από τη Σερβία, επέστρεψε στη Θεσσαλονίκη, όπου συνέχισε το έργο του ποιμενάρχη και θαυματουργού. Στα τέλη του 1354, ο Ιωάννης Ε΄ Παλαιολόγος εισήλθε στην Κωνσταντινούπολη και

ανάγκασε τον Καντακουζηνό να παραιτηθεί [5]. Εκθρόνισε τον πατριάρχη άγιο Φιλόθεο [11 Οκτ.] και στράφηκε εναντίον των οπαδών του αγίου Γρηγορίου. Ο Νικηφόρος Γρηγοράς, που είχε καταδικασθεί από τη Σύνοδο του 1351, επανέλαβε τις κατηγορίες του ισχυριζόμενος ότι δεν έπρεπε να αποδίδεται στον Θεό παρά μία απλή ουσία. Ο αυτοκράτορας διοργάνωσε δημόσια συζήτηση μεταξύ του τελευταίου αυτού και του Γρηγορίου, παρουσία ενός λογάτου του πάπα, η οποία κατέληξε στην επιβεβαίωση της Συνοδικής αποφάσεως (1355).

Επιστρέφοντας στη Θεσσαλονίκη, ο άγιος ανέλαβε εκ νέου τα ποιμαντικά του καθήκοντα. Καθώς δοκιμαζόταν από μια μακροχρόνια και βαριά ασθένεια, του εμφανίσθηκε ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος για να τον καλέσει να τον συναντήσει εν μέσω του παραδείσιου χορού των αγίων ιεραρχών, την ημέρα μετά την εορτή του. Και, πράγματι, ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς παρέδωσε την ιερή και θεοπτική ψυχή του στον Θεό στις 14 Νοεμβρίου του 1357. Όταν εκοιμήθη, το πρόσωπό του ακτινοβολούσε φως, όμοιο με εκείνο που καταύγαζε τον άγιο Στέφανο (Πράξ. 6, 15). Ο Θεός έδειξε με τον τρόπο τούτο, στο πρόσωπο του πιστού δούλου Του, την αλήθεια της διδασκαλίας Του για την πραγματικότητά της, διά του ακτίστου φωτός του Αγίου Πνεύματος, θεώσεως του ανθρώπου. Ο θείος Γρηγόριος ανακηρύχθηκε άγιος το 1368 και για το πλήθος των θαυμάτων του τιμάται έως σήμερα ως συμπολιούχος της Θεσσαλονίκης μαζί με τον άγιο Δημήτριο.

— ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ —

[1] Ο άγιος Γρηγόριος εορτάζεται και τη Β΄ Κυριακή των Νηστειών, μετά την εορτή της Ορθοδοξίας. Η τιμή του αγίου Γρηγορίου άρχισε αμέσως μετά τον θάνατό του, κατόπιν των θαυμάτων που έγιναν κοντά στη σορό του, στη Θεσσαλονίκη. Παράλληλα, αναπτύχθηκε έντονα και η τιμή του στο Άγιον Όρος. Το 1363, ο άγιος πατριάρχης Κάλλιστος [20 Ιουν.] ανέθεσε στους επισκόπους της περιοχής Θεσσαλονίκης να συντάξουν έκθεση των θαυμάτων του και των μαρτυριών της αγιότητάς του. Η έκθεση αυτή που εστάλη στον άγιο πατριάρχη Φιλόθεο τον Κόκκινο [11 Οκτ.] στην Κωνσταντινούπολη, επέτρεψε την επίσημη αναγνώριση της τιμής του και δημοσιεύθηκε στον Τόμο της Συνόδου του Μαρτίου-Απριλίου 1368. Στη Μεγίστη Λαύρα, η μνήμη του μετατέθηκε στις 5 Νοεμβρίου, επειδή συνέπιπτε με εκείνη του αγίου Φιλίππου, ενώ σύμφωνα με τη μαρτυρία του αγίου Συμεών Θεσσαλονίκης [9 Νοεμ.], στη Θεσσαλονίκη εορταζόταν στις 13 μαζί με εκείνη του Ιωάννου του Χρυσοστόμου. Στις πρώτες τοιχογραφίες που τον εικονίζουν (Ι. Μ. Βατοπαιδίου), δώδεκα χρόνια μετά τον θάνατό του, ονομάζεται «Νέος Χρυσόστομος». Τον κατά πλάτος «Βίον» του συνέγραψε ο άγιος Φιλόθεος ο Κωνσταντινουπόλεως· «Λόγος Ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν ἐν Ἁγίοις Πατέρα ἡμῶν Γρηγόριον Ἀρχιεπίσκοπον Θεσσαλονίκης τὸν Παλαμᾶν» (εκδ. «Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας», Θεσσαλονίκη

1984).

[2] Γεννημένος κατά το 1250 στη Νίκαια, μετά από σύντομο γάμο, έγινε μοναχός στο Άγιον Όρος, όπου απέκτησε βαθιά πείρα του μυστικού βίου. Μητροπολίτης Φιλαδελφείας το 1283, διεύθυνε την ηρωική άμυνα της πόλεως εναντίον των Τούρκων το 1310 και εκπλήρωσε επάξια τα ποιμαντικά του καθήκοντα στις δύσκολες συνθήκες τις εποχής εκείνης μέχρι την κοίμησή του, το 1322. Πνευματικός πατέρας της Ειρήνης Χούμναινας Παλαιολογίνας και σύμβουλος της Μονής Φιλανθρώπου Σωτήρος, την οποία είχε ιδρύσει αυτή, είναι συγγραφέας σημαντικών πνευματικών πραγματειών, εκ των οποίων ορισμένες συμπεριελήφθησαν στη «Φιλοκαλία» και, σύμφωνα με τα λόγια του αγίου Γρηγορίου του Παλαμά, υπήρξε ο βασικός πρόδρομος του Ησυχασμού. Δυστυχώς, όμως, δεν συγκαταλέγεται ακόμη μεταξύ των αγίων (βλ. «Θεόκλητος Φιλαδελφείας ο Ομολογητής (1250-1322), Βίος και Έργα», επιμ. Ιωάννης Κ. Γρηγορόπουλος, εκδ. «Τέρτιος», Κατερίνη 1996).

[3] Ο θεολόγος, λόγιος και ιστορικός συγγραφέας Νικηφόρος Γρηγοράς (1295-1360) τον ονομάζει «Γρηγόριος ο Δριμύς». Πρόκειται ίσως για τον όσιο Γρηγόριο τον Σιναΐτη [6 Απρ.].

[4] Καταγόμενος από τη Θεσσαλονίκη, ο άγιος Ισίδωρος (Βούχειρας) έζησε για λίγο στο Άγιον Όρος, αλλά χρειάσθηκε να επιστρέψει στη γενέτειρά του, όπου για δέκα περίπου χρόνια επιδόθηκε να διαδώσει την πρακτική της νοεράς προσευχής μεταξύ των λαϊκών. Εκάρη μοναχός από τον άγιο Γρηγόριο (1335), έγινε ένας από τους πιστότερους οπαδούς του και τον συνόδευσε στη Σύνοδο του 1341. Εξελέγη μητροπολίτης Μονεμβασίας, καθαιρέθηκε εξαιτίας των θέσεών του υπέρ των ησυχαστών. Μετά τη νίκη του Ιωάννου Καντακουζηνού έπαυσε να είναι σε δυσμένεια και εξελέγη πατριάρχης (1347), γεγονός που του επέτρεψε να ανεβάσει τον άγιο Γρηγόριο στο αξίωμα του μητροπολίτου Θεσσαλονίκης. Εκοιμήθη εν ειρήνη μετά από τρία μόλις χρόνια (1350), αφήνοντας πίσω του τη φήμη αγίου. Ο άγιος Φιλόθεος Κόκκινος συνέταξε τον «Βίον» του, η μνήμη του όμως δεν έχει ακόμη συμπεριληφθεί στο αγιολόγιο της Εκκλησίας.

[5] Έγινε τότε μοναχός με το όνομα Ιωάσαφ.

[«Νέος Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας», υπό Ιερομονάχου Μακαρίου Σιμωνοπετρίτου. Τόμ. 3ος (Νοέμβριος), σελ. 145–152. Διασκευή εκ του Γαλλικού: Ξενοφών Κομνηνός. Εκδόσεις «Ίνδικτος»· Αθήνα, Απρίλιος 2012]

(Πηγή ψηφ. κειμένου: toeilhtarion.blogspot.com*)*